Педагогические науки

УДК 37.013.42-053.6:316.614.5(477+438)

Сопівник Ірина Віталіївна

доктор педагогічних наук, професор кафедри

соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Сопивник Ирина Витальевна

доктор педагогических наук, профессор кафедры

социальной педагогики и информационных технологий в образовании

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Sopivnyk Iryna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department

of Social Pedagogy and Information Technologies in Education

National University of Life and Enviromental Sciences of Ukraine

ЦІННОСТІ СІМ'Ї ТА БАТЬКІВСТВА У СТРУКТУРІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

ЦЕННОСТИ СЕМЬИ И ОТЦОВСТВА В СТРУКТУРЕ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ МОЛОДЕЖИ УКРАИНЫ И ПОЛЬШИ

VALUES OF FAMILY AND PATERNITY IN THE STRUCTURE OF VALUABLE ORIENTATIONS YOUNG PEOPLE OF UKRAINE AND POLAND

Анотація. *У статті розкрито основні виклики сьогодення і найближчого майбутнього перед інститутом сім'ї. Висвітлено результати порівняльного дослідження цінностей сім'ї та батьківства серед учнівської молоді українських та польських закладів середньої освіти.*

Ключові слова: *сім'я, сімейні цінності, батьківство, цінності, ціннісні орієнтації, молодь.*

Аннотация. *В статье раскрыты основные вызовы ближайшего будущего перед институтом семьи. Представлены результаты сравнительного исследования ценностей семьи и отцовства среди учащейся молодежи украинских и польских учреждений среднего образования.*

Ключевые слова: *семья, семейные ценности, отцовство, ценности, ценностные ориентации, молодежь.*

Summary. *The article reveals the main challenges of the nearest future to the family institution. The results of a comparative study of the values of family and paternity among students of Ukrainian and Polish secondary schools are presented.*

Key words: *family, family values, paternity, values, value orientations, youth.*

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку різних сфер життя зазнають трансформацій і змін й ціннісні орієнтири як окремих спільнот, так і окремих людей. У сучасному суспільстві затребуваними є цінності життя і здоров'я людини, сім'ї і батьківства, справедливості і права, свободи і гідності та ін. Особливе значення упродовж тисячоліть людського існування належить цінностям сім'ї та батьківства. Добробут, стабільність, цінності, культура окремої сім'ї – визначають рівень розвитку певного суспільства. Щасливе сімейне життя є передумовою здоров'я людини (фізичного, психологічного, соціального, духовного), її самореалізації, досягнення успіху в професійній сфері. І навпаки, сімейні проблеми загрожують порушенням нормальної життєдіяльності людини. Зважаючи на важливе значення сім'ї та батьківства для суспільства та

окремих громадян необхідно вивчати яку роль відводить сучасна молодь цим вартостям у своєму житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження із даної проблеми висвітлили у своїх працях М. Аккерман, Т. Алексєєнко, М. Бикова, Т. Глухова, С. Голод, Л.Гончар, О. Гукаленко, А. Даник, О. Докукіна, Е. Ейдеміллер, К. Журба, З. Кісарчук, О. Кляпець, Б. Ковбас, В. Костів, В. Кравець, Т. Кравченко, Т. Крюкова, О. Куфтяк, С. Нечипоренко, О. Петренко, Л. Повалій, В. Постовий, М. Саноровська, В. Семиченко, О. Смирнова, В. Солодников, В. Столін, Т. Титаренко, О. Хромова та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкрити основні виклики сьогодення і найближчого майбутнього перед інститутом сім'ї та вивчити пріоритети сім'ї та батьківства у структурі ціннісних орієнтацій молоді України та Польщі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз теорії [2-4] та практики функціонування інституту сім'ї та батьківства в Україні та закордоном свідчить, що перед сучасним сімейним вихованням постає ряд серйозних суспільних викликів, зокрема: зміна ціннісних орієнтацій сучасної молоді відповідно до якої цінність сім'ї за останні десять років перемістилася із першої позиції та третю; зміна спрямованості особисті: із соціоорієнтованої – у яскраво виражену егоїстично орієнтовану; поява різних типів нетрадиційних сімей (конкубінат, свінгерство, шведські, гомосексуальні та ін.).; поширення ідеології чайлдфрі; викривлене сприйняття цінностей свободи, вільного виховання, які переростають у вседозволеність і безкарність та ін.

Усі ці та багато інших чинників вимагають відповідної реакції педагогічної науки щодо окреслення перспектив і проектування шляхів реалізації сучасного і майбутнього сімейного виховання. Одним із визначальних напрямів такої роботи є цілеспрямоване, систематичне вивчення динаміки ціннісних орієнтацій дітей та молоді.

Результати дослідження Центру незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» (за результатами опитування у 2015 році) свідчать, що найважливішими вартостями для української молоді є сім'я, кар'єра, незалежність, самореалізація та багатство (див. Рис. 1).

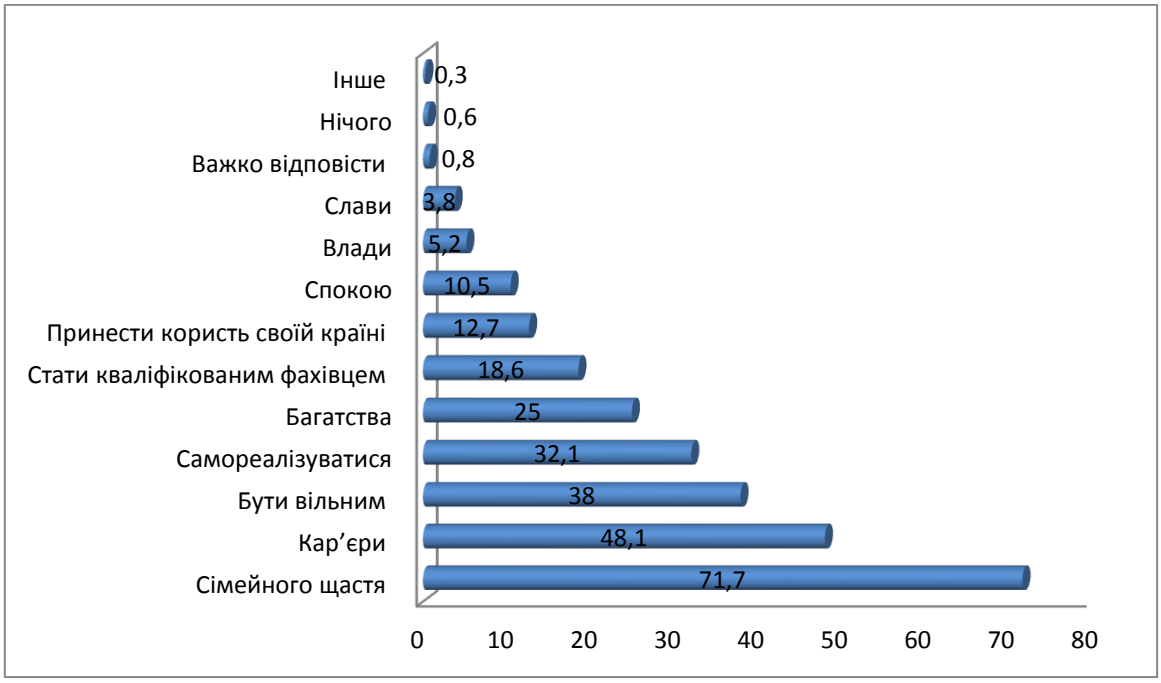

Рис. 1. Відповіді української молоді на запитання «Чого найбільше Ви хотіли б досягти в житті» (серед усіх респондентів, N=1200), %

Складено автором на основі джерела [1, с. 6].

Дослідження польських науковців [6, с.11] свідчать, що основними цінностями польської молоді є: сім'я – 66,2%; здоров'я – 47,1%; друзі – 33,3%; вдалий шлюб – 27,1%; свобода – 19%; освіта – 18,7%; гроші – 18,5%; релігія – 18,1%; кар'єра – 11,5%; робота – 8,2%; повага оточення – 7,4%; допомога іншим – 2,9%; інше – 0,5%; немає відповіді – 5,9%.

Таким чином, незважаючи на суттєві трансформації ціннісної сфери сучасної молоді, дослідження українських та польських дослідників свідчать, що основою цінністю для молоді обох країн є сім'я.

Батьківство для української молоді теж є важливим, так тільки 1,5% молоді відзначають що не хочуть мати дітей. Проте, більшість молоді хоче мати двох і більше дітей, зокрема: одну дитину – 16,8%; двох дітей –

54,8%; трьох дітей – 10,2%; чотирьох і більше дітей – 1,7% [1, с.17]. У той же час польська молодь зорієнтована на одно дітну сім'ю та порівняно високим відсотком молоді, які не хочуть мати дітей, що становить 10%. Польські дослідники стурбовані тим, що у Польщі низький коефіцієнт народжуваності (у 2013 році коефіцієнт народжуваності склав 1,29) [Wojciech Świątkiewicz].

В рамках спільного україно-польського дослідження ціннісних орієнтацій молоді нами було запропоновано старшокласникам висловити свою згоду із рядом тверджень, у тому числі й тих, що стосуються сім'ї та батьківства. В опитуванні взяли участь учні старших класів (8-11) в Україні (м. Київ) та Польщі (м. Кошалін). Загальна кількість респондентів в Україні – 324, у Польщі – 319, всього – 643 учні. Вважаємо за доцільне подати відповіді старшокласників на два твердження, що відображають ціннісне ставлення учнівської молоді до сім'ї та батьківства, зокрема: «Щасливі ті люди, які мають сім'ю» та «Добре мати багато братів і сестер, а в майбутньому багато нащадків».

Результати проведеного опитування свідчать, що 72,84% старшокласників українських шкіл однозначно погоджуються із тезою, що «Щасливі ті люди, які мають сім'ю». Даний показник серед старшокласників польських шкіл нижчий – 42,63%. Не погоджуються із даною тезою 7,41% українських старшокласників і 28,53% – польських. Результати подано на Рисунку 2.

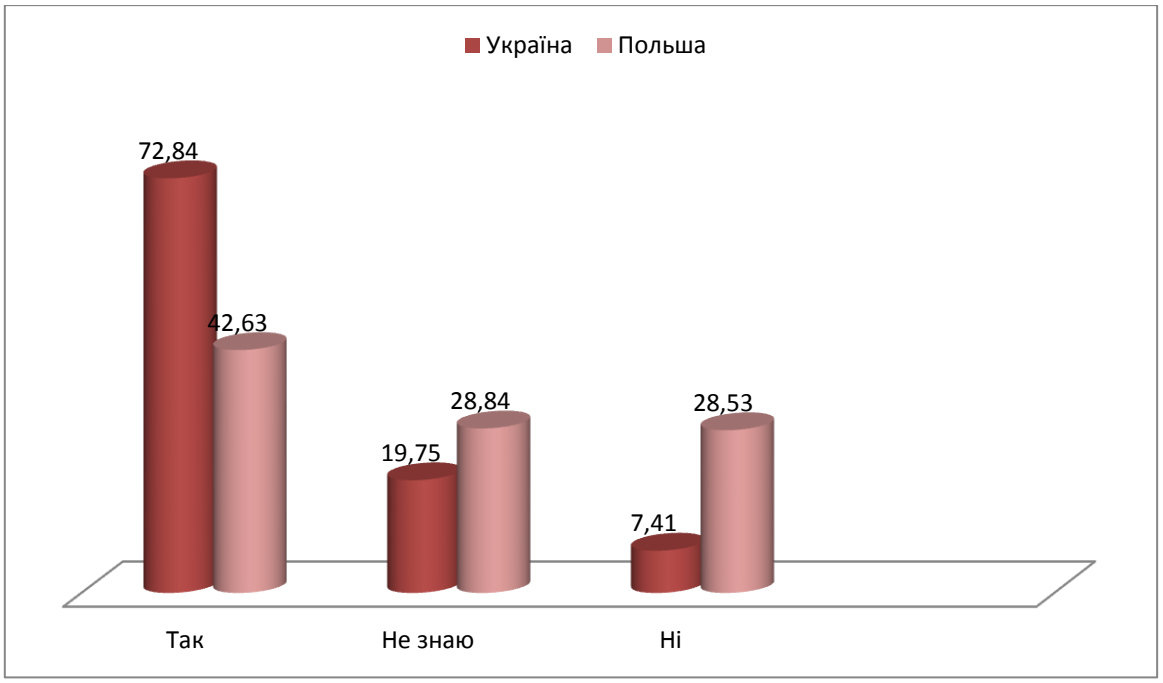

Рис. 2. Порівняння відповідей старшокласників з України і Польщі на твердження «Щасливі ті люди, які мають сім'ю» (серед усіх респондентів, N=643), у %

Складено автором на основі власних досліджень в Україні та З. Півонскі у Польщі [5].

Детальніший аналіз відповідей українських школярів свідчить, що серед старшокласників із багатодітних сімей відсоток осіб, які погоджуються із твердження – «Щасливі ті люди, які мають сім'ю» високий, у той час як вихідці із однодітних сімей частіше не погоджуються із даним твердженням.

Порівняння відповідей старшокласників з України і Польщі на твердження «Добре мати багато братів і сестер, а в майбутньому багато нащадків» свідчить, що однозначно не погоджуються із даною тезою практично однаковий відсоток респондентів (20,99 – українські старшокласники та 21% – польські). Результати опитування подано на Рисунку 3.

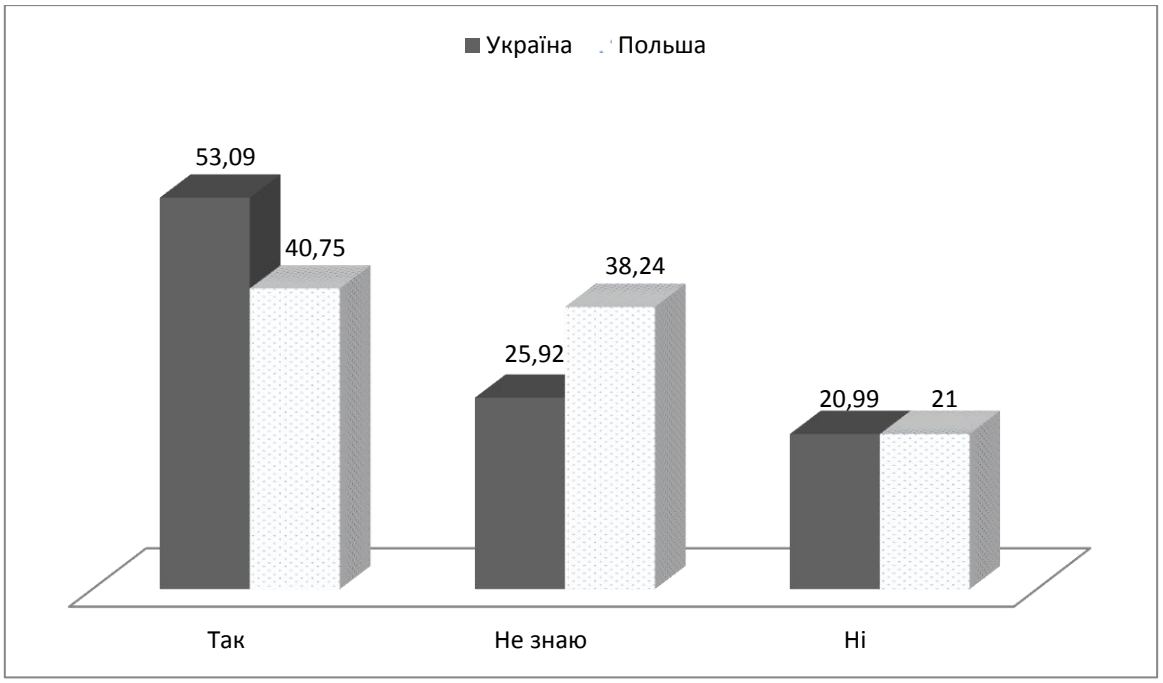

Рис. 3. Порівняння відповідей старшокласників з України і Польщі на твердження «Добре мати багато братів і сестер, а в майбутньому багато нащадків», (серед усіх респондентів, N=643), у %

Складено автором на основі власних досліджень в Україні та З. Півонскі у Польщі [5].

Аналіз відповідей українських школярів свідчить, що діти із багато дітних сімей вважають, що добре мати багато братів і сестер, а в майбутньому багато нащадків, а діти з одно дітних навпаки – не погоджуються із таким твердженням.

Дослідження польських науковців свідчить, що в останні роки збільшилася кількість молоді, яка вважає сім'єю пари: що проживають в конкубінаті і виховують дитину (з 71% до 78%); не мають дітей (від 26% до 33%); геїв або лесбіянок, які разом виховують дитину (від 9% до 23%) [7, с.3]. Серед польської молоді спостерігається в останні двадцять років тенденції до зменшення кількості укладання шлюбів та зростання шлюбного віку. Так, наприклад середній шлюбний вік для чоловіків у 2015 році становив 28 років, а для жінок – 26 років. У той час коли на початку 90-х років середній вік людини, яка одружувалася складав 23 роки (24 роки для чоловіків та для жінок – 22 роки).

Висновок. Основними викликами, які гостро стоять перед сучасним сімейним вихованням є: зміна ціннісних орієнтацій сучасної молоді; зміна спрямованості особисті із соціоорієнтованої – у яскраво виражену егоїстично орієнтовану; поява різних типів нетрадиційних сімей; поширення ідеології чайлдфрі; викривлене сприйняття цінностей свободи, вільного виховання, які переростають у вседозволеність і безкарність. Аналіз соціологічних досліджень свідчать, що незважаючи на існуючі виклики перед інститутом сім'ї, сім'я залишається основною цінністю як в українському молодіжному середовищі, так і польському.

У процесі дослідження встановлено, що 72,84% старшокласників українських шкіл і 42,64% польських учнів погоджуються із тезою, що «Щасливі ті люди, які мають сім'ю». Не погоджуються із даною тезою 7,41% українських старшокласників і 28,53% – польських. Таким чином, у польських та українських старшокласників зафіксовану значну різницю у поглядах, щодо взаємозв'язку щастя та сім'ї.

Значно менша різниця між польськими та українськими старшокласниками щодо поглядів на батьківство та кількості дітей у сім'ї. Так, в Україні та Польщі спостерігається тенденція до поширення сімей, які не бажають мати дітей або одно дітних. Погоджуються із тим, що «Добре мати багато братів і сестер, а в майбутньому багато нащадків» 53,09% українських старшокласників та 40,75 – польських. При цьому не погоджуються із даною тезою 20,99 % українських старшокласників та 21% – польських).

Аналіз відповідей українських школярів свідчить, що діти із багато дітних сімей вважають, що добре мати багато братів і сестер, а в майбутньому багато нащадків, а діти з одно дітних навпаки – не погоджуються із таким твердженням.

Література

1. Дмитрук Н. Цінності української молоді / Н. Дмитрук, Г. Падалка, С. Кірєєв, І. Мостова, О. Бікла, В. Шелепа. – К.: ПП«СКД», 2016. – 90 с.
2. Сопівник І. В. Ціннісний (аксіологічний) підхід у вихованні особистості / І. В. Сопівник // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2016. Вип. 239 – С. 225-229.
3. Сопівник І. В. Крос-культурний аналіз ціннісних орієнтацій сучасної молоді / І. В. Сопівник // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2017. Вип. 267 – С. 175-181.
4. Сопівник Р. В. Ціннісні орієнтири екзистенціалізму в контексті виховання особистості // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірних наукових праць. – 2015 - . Вип. 2 (65). – С. 164-173.
5. Zdzislaw Piwoński. Edukacja aksjologiczna drogą do moralnej jedności bez granic // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2017. Вип. 259. – С. 308-314.
6. Tomasz Strózik. System wartości a ocena jakości życia młodzieży akademickiej w świetle badań ankietowych studentów uczelni poznania / Studia oeconomica posnaniensia. 2014, vol. 2, no. 2 (263). – 5-23.
7. Wojciech Świątkiewicz. Młodzież wobec małżeństwa i rodziny. Konteksty kulturowe i religijne / Zeszyty Naukowe KUL 59 (2016). – 133-148.